

RAFAŁ WIŚNIEWSKI, MIKOŁAJ PAWLAK

Tradycja i terażniejszość Polskiego Towarzystwa Socjologicznego

---

Wstęp

W niniejszym artykule prezentujemy historię i obecną działalność Polskiego Towarzystwa Socjologicznego – jednego z najsilniejszych i najaktywniejszych towarzystw naukowych w Polsce. Działalność PTS wybiegała w jego historii i obecnie wychodzi poza typowe ramy działalności towarzystwa naukowego. Stawiamy tezę, że PTS jest ważnym aktorem społeczeństwa obywatelskiego w naszym kraju. Nie tylko przyczynia się do popularyzacji socjologii, facylituje wymianę myśli naukowej, ale również integruje środowisko socjologiczne, wytwarza poczucie wspólnoty, wartości oraz jest wzorcem wysokich standardów demokracji wewnętrznej. Standardy te wprowadzono i przestrzegano ich w okresie, gdy Polska nie była krajem demokratycznym, dlatego artykuł rozpoczyna się krótkim rysem historycznym. Prezentujemy po nim obecną strukturę organizacyjną Towarzystwa, a następnie jego główne pola aktywności: przyznawanie nagród naukowych, organizację Zjazdów Socjologicznych, wspieranie publikacji socjologicznych, działalność naukową i grantową, a także aktywność na arenie międzynarodowej. Artykuł oparty jest na publikacjach z zakresu historii socjologii, w których analizowana jest rola PTS dla socjologii polskiej (sam fakt, że PTS dorobił się już kilku takich analiz świadczy o jego znaczeniu) oraz na dokumentach wewnętrznych Towarzystwa, takich jak sprawozdania z działalności oraz protokoły z zebrań.

Historia

Polskie Towarzystwo Socjologiczne powstało w 1957 roku, gdy po okresie stalinowskim socjologia jako nauka mogła znowu funkcjonować, jako dyscy-

plina naukowa w życiu akademickim w Polsce. Jego twórcą przedwojennego PTS był Florian Znaniecki światowej sławy socjolog kultury i badacz migracji. Na założycielskim zebraniu Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, które odbyło się 13 grudnia 1957 roku w Warszawie, przez aklamację wybrano na przewodniczącego Stanisława Ossowskiego będącego nie tylko wybitnym badaczem i teoretykiem, ale również autorytetem moralnym dla ówczesnego środowiska socjologicznego (Kraśko 1996: 169–170).

Socjologia była dla władz PRL dyscypliną niewygodną, socjologowie byli badaczami, często mniej lub bardziej bezpośrednio, krytykującymi system komunistyczny, natomiast Polskie Towarzystwo Socjologiczne było organizacją, w której stosowane były demokratyczne procedury (np. wyboru władz) i będącą forum dla otwartych dyskusji o ówczesnej sytuacji społecznej i społeczno-gospodarczej. Rozwinięciem jednego z referatów na sesji Oddziału Warszawskiego PTS była np. krytyczna analiza polityki gospodarczej okresu gierkowskiego (Kuczyński, 1979). Dyskusje te dawały możliwość wymiany poglądów poza oficjalnym cenzurowanym obiegiem publikacji naukowych. Po 1980 r. korzystano w tym celu z możliwości publikacji w nakładzie do 99 egz. dla celów wyłącznie naukowych. W takim nakładzie ogłaszane były również niezależne ekspertyzy przygotowywane w ramach PTS. Dwie z nich stanowiły aneks to materiałów VII Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego. Było to opracowane przez Stefana Nowaka stanowisko Zarządu Głównego PTS *Spoleczeństwo polskie drugiej połowy lat osiemdziesiątych. Próba diagnozy stanu świadomości społecznej* (Nowak, 1987) oraz ekspertyza *Szanse i warunki ugody społecznej* zatwierdzona uchwałą Zarządu Oddziału Warszawskiego PTS z 22 października 1986 r., Z uwagi na takie inicjatywy PTS cieszyło się wysoką reputacją również poza środowiskiem samych socjologów przy równoczesnej niechęci władz. Również z tych powodów socjologowie w Polsce uważni byli za wiarygodniejszych analityków wielu procesów tradycyjnie badanych przez inne nauki społeczne – szczególnie widoczne było to w przypadku socjologii polityki (Tarkowski 1994).

Polskie Towarzystwo Socjologiczne rozwijało się w oparciu o dwojaką strukturę. Po pierwsze, jego podstawę funkcjonowania stanowiły oddziały terenowe, zazwyczaj powiązane z ośrodkami akademickimi, gdzie uprawiana była socjologia. Po drugie, rozwijały się w jego obrębie sekcje zrzeszające socjologów ze względu na tematykę ich zainteresowań.

Po śmierci Stanisława Ossowskiego w 1963 roku przewodniczącą PTS została Nina Assorodobraj-Kula, kierująca jego działalnością do 1968 r. Po niej na przewodniczącego wybrany został Władysław Markiewicz co było kompromisem, ponieważ należał on do bliskich władzy socjologów partyjnych, ale jednocześnie identyfikujących się ze środowiskiem socjologicznym. W latach 1972–1976 Towarzystwem kierował historyk myśli socjologicznej Jerzy Szacki. W okresie

1976–1983 przewodniczącym PTS był metodolog i ojciec polskiej socjologii ankietowej Stefan Nowak. W latach 1983–1989 funkcję Przewodniczącego piastował wybitny przedstawiciel środowiska poznańskiego Janusz Ziółkowski.

Przełom 1989 roku wiązał się ze zmianą warunków funkcjonowania Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Wielu socjologów brało aktywny udział w życiu politycznym. Co paradoksalne, okres transformacji wiązał się z utratą znaczenia PTS w życiu dyscypliny. Nie było ono już jedynym forum swobodnej wypowiedzi. Socjologowie od upadku komunizmu mogli się „wyżyć” w działalności publicznej, angażując się w dydaktykę w nowo powstałych publicznych i prywatnych uczelniach, czy też skupić się na pracy badawczej. Mimo tej zmiany warunków, Polskie Towarzystwo Socjologiczne zachowało bardzo duże znaczenie dla życia socjologii jako dyscypliny naukowej w Polsce. Porównując socjologię z innymi naukami można śmiało powiedzieć, że znaczenie PTS dla jej funkcjonowania jest znacznie większe niż podobnych towarzystw w przypadku innych nauk. Choć w PTS nieprzerwanie toczy się dyskusja nad tym, jakie funkcje powinno spełniać, a spełnia je wielorakie (Sułek 2011a), to nie ogranicza się ono tylko do popularyzacji socjologii i wspomagania działalności naukowej. Wielu socjologów indywidualnie często zabiera głos w debacie publicznej, a PTS jako zinstytucjonalizowany przedstawiciel środowiska również się do niej włącza. Tak było w latach 90., gdy Polskie Towarzystwo Socjologiczne włączyło się w debatę na temat publikacji sondaży przedwyborczych, stanowczo broniąc prawa dostępu obywateli do wiedzy na temat samych siebie i przedstawiając argumenty przeciwko ustawowemu embargu (Sułek 2011b).

Po 1989 roku przewodniczącymi PTS byli: socjolog kultury Antonina Kłowska (1989–1994), metodolog Antoni Sułek (1994–1998), socjolog prawa Andrzej Kojder (1998–2002), badacz struktury społecznej Włodzimierz Wesołowski (2002–2005) oraz badacz społeczeństwa obywatelskiego Piotr Gliński (2005–2012). Obecnie pracami towarzystwa kieruje krakowska socjolog prawa Grażyna Skąpska.

Za ostatnie ważne wydarzenie w życiu Towarzystwa należy uznać przyjęcie w marcu 2012 roku „Kodeksu etyki socjologa”. Skodyfikowanie zasad etycznych postulowane było w środowisku socjologicznym niemal od samego początku istnienia PTS. Oczywiście, Towarzystwo nie dysponuje sankcjami, dzięki którym może egzekwować przestrzeganie kodeksu. Służy raczej jako drogowskaz dla socjologów (nie tylko należących do PTS) przy trudnych decyzjach badawczych. Podobną funkcję spełniał opracowany przez PTS w latach siedemdziesiątych cennik usług badawczych, który stosowany był przy realizacji projektów badawczych w latach siedemdziesiątych, także w innych instytucjach akademickich i badawczych, chociaż nie miał obowiązującego charakteru w warunkach gospodarki „księżycowej”.

O strukturze towarzystwa

Aktywność Polskiego Towarzystwa Socjologicznego opiera się przede wszystkim na działalności jego statutowych agend, czyli Zarządu Głównego, Oddziałów i Sekcji. Pracami Zarządu Głównego kieruje przewodniczący przy współpracy Prezydium. W towarzystwie funkcjonuje 14 Oddziałów terenowych PTS, działa też 17 Sekcji tematycznych. Do PTS należy ponad 1200 członków, jest też wspierane przez Członków honorowych, a także kilkunastu instytucjonalnych członków wspierających – szkoły wyższe i liczne instytuty socjologii (Janicka 2004).

Najważniejszym reprezentantem wykonawczym PTS pozostaje oczywiście Zarząd. Główny zakres jego działań dotyczy kierowania bieżącą działalnością PTS, przyjmowania nowych członków, kontroli spraw finansowych oraz reprezentowania PTS na forum międzynarodowym. W praktyce, codzienna działalność Zarządu, to przede wszystkim udział w zebraniach, w tym co najmniej raz w roku jest to spotkanie z udziałem Przewodniczących Zarządów Oddziałów PTS (Janicka 2005). To podczas spotkań członków Zarządu omawiane są najważniejsze problemy PTS i jego plany na przyszłość. Zarząd realizuje uchwały i postanowienia Walnego Zgromadzenia Delegatów, m.in. dotyczące statusu PTS (Janicka 2005), czy rozszerzenie działalności (Janicka 2006). Stałym elementem prac Zarządu jest również rozpatrywanie wniosków o przyznanie członkostwa PTS.

Zapleczem dla działalności Zarządu jest Biuro PTS. To jego codzienna praca jest wizytówką Towarzystwa. Obecnie kierowniczką Biura towarzystwa jest Barbara Damentka, ale w tym miejscu należy także wspomnieć długoletnią i oddaną kierowniczkę Biura, Marię Mańkowską, o której wielokrotnie wspomniano w podsumowaniach i sprawozdaniach z działalności PTS (Janicka 2005), a wcześniej kierowały biurem: najpierw Anna Rudzińska, potem Maria Jerliczowa i Anna Maria Haberka. **Również należy podkreślić** bezpośrednie wsparcie pracy biura przez sekretarza Polish Sociological Review – Hannę Mokrzycką.

W towarzystwie funkcjonuje 14 oddziałów terenowych. Działają one: w Łodzi, Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Wrocławiu, Gdańsku, Katowicach, Zielonej Górze, Białymstoku, Lublinie, Rzeszowie, Szczecinie i Opolu. Oddziały stanowią ważne forum integracji w wymiarze lokalnym. Formy i skala działalności Oddziałów jest zróżnicowana. Doświadczenie wskazuje, że wcale nie zależy to od wielkości Oddziału, ale raczej od aktywności jego członków. Oddziały w zakresie swojej działalności współpracują głównie ze szkołami wyższymi (tam, gdzie są zatrudnieni socjologowie), regionalnymi towarzystwami naukowymi, stowarzyszeniami twórców, komitetami PAN itp. Niektóre z nich szczególnie aktywnie współpracują i wciągają do swojej działalności studentów i doktorantów.

Podstawową formą działalności Oddziałów są spotkania naukowe. W większości oddziałów jest ich co najmniej kilka rocznie (Janicka 2004). Oddziały szukają też innych pomysłów na swoją działalność. Oddział Opolski już w 2002 roku objął w jednym z opolskich liceów opieką klasę o profilu socjologicznym. Oddział Krakowski łączył swoje spotkania z seminariami doktoranckimi (Janicka 2003). Oddziały PTS brały też udział w programach informacyjnych na temat integracji z Unią Europejską. Duży podziw w środowisku wzbudziła inicjatywa Oddziału Wrocławskiego, który wraz z Instytutem Socjologii UW zorganizował w 2003 roku 2-dniowe Dni Socjologa oraz przeprowadził udany konkurs na fotografię socjologiczną (Janicka 2003). Przy czym Oddział Warszawski powołał w tym samym roku do życia spotkania klubowe z socjologami pełniącymi niegdyś funkcje państwowe (Janicka 2003). Oddziały współpracują także ze społecznościami i władzami lokalnymi. W 2003 r. członkowie Oddziału opolskiego uczestniczyli w realizacji zleconych przez Urząd Marszałkowski badań empirycznych pt. *Potrzeby edukacyjne dorosłych w społeczeństwie permanentnej edukacji* (Janicka 2004).

Jak już wspomniano, część zadań statutowych PTS realizowana jest za pośrednictwem Sekcji. Obecnie działa 17 Sekcji, są to: socjologii pracy, socjologii wsi i rolnictwa, socjologii nauki, socjologii dewiacji i kontroli społecznej, socjologii miasta, antropologii społecznej, metodologii badań społecznych, socjologii jakościowej i symbolicznego interakcjonizmu, socjologicznych problemów bezpieczeństwa narodowego, socjologii medycyny, pracy socjalnej, socjotechniki, socjologii prawa, socjologii religii, historii socjologii, socjologii młodzieży i edukacji oraz kół naukowych. Działalność sekcji przebiega w praktyce dwóch płaszczyznach: naukowo-wydawniczej oraz ekspercko-interwencyjnej. Pierwszy z wymienionych rodzajów aktywności przejawia się w organizowaniu konferencji (Janicka 2009). Natomiast drugi rodzaj aktywności polega na podejmowaniu tematów szczególnie ważnych z punktu widzenia praktyki społecznej, sporządzaniu diagnoz i proponowaniu rozwiązań. „W przeszłości było to komentowanie ustawy o pomocy społecznej, o zawodzie pracownika socjalnego, o zasadach realizacji pomocy społecznej, etc.” (Janicka 2009). Sekcje publikują też materiały z konferencji, oraz wyniki swoich obrad (Janicka 2003).

Nagrody

Elementem tradycji i częścią tożsamości środowiska socjologicznego są Nagrody PTS. To przede wszystkim nagrody im. Stanisława Ossowskiego za najlepszą pracę (publikację) z dziedziny socjologii (może być również przyznana za pracę z problematyki pogranicznej socjologii i innych dyscyplin) oraz im. Floriana Znanieckiego za najlepszą pracę magisterską z socjologii. Nagroda

im. Stanisława Ossowskiego przyznawana jest autorom, którzy nie przekroczyli 35 roku życia – bardzo często jest ona wręczana za publikacje wybitnych doktoratów. Nagroda im. Floriana Znanickiego przyznawana jest co roku kilku laureatom. W środowisku socjologicznym jest uważana za bardzo duże wyróżnienie, a nagrodzeni nią magistry zazwyczaj wchodzi na drogę kariery naukowej. W 2008 roku Zarząd PTS wystąpił z propozycją utworzenia kolejnej nagrody, tym razem za najlepsze tłumaczenie naukowych tekstów z dziedziny socjologii. Przyczynia się ona do rozwiązania problemów wynikających z nieprofesjonalnego tłumaczenia książek socjologicznych (np. brak ujednoczenia terminologii). Nagroda ta jest przyznawana od 2009 roku.

Zjazdy socjologiczne (i publikacje pozjazdowe)

Zjazdy socjologiczne są najważniejszymi wydarzeniami w naukowym życiu dyscypliny w Polsce. Są to również jedne z największych kongresów naukowych odbywających się w Polsce. Zjazdy odbywają się cyklicznie co trzy lata, choć trwa obecnie w PTS dyskusja nad możliwością organizacji ich w cyklu dwuletnim. Historia zjazdów socjologicznych sięga lat trzydziestych poprzedniego stulecia. Pierwszy Zjazd Socjologów Polskich odbył się w roku 1930 w Poznaniu. Jego organizatorami było środowisko skupione wokół Floriana Znanickiego. Wzięło w nim udział około sześćdziesięciu osób, a w drugim zjeździe zorganizowanym w 1935 roku wzięło udział już 110 uczestników (Kraśko 1996: 74). Do organizacji Zjazdów Socjologicznych PTS powróciło w 1965 roku, podkreślając swoje związki z socjologią przedwojenną nazywając kongres, który odbył się w Warszawie, III Ogólnopolskim Zjazdem Socjologicznym. Od tego czasu zjazdy organizowane były dwukrotnie w Poznaniu (1969 i 2004) i Krakowie (1977 i 2010), oraz w Łodzi (1981), Wrocławiu (1986), Toruniu (1990), Lublinie (1994), Katowicach (1997), Rzeszowie (2000), Zielonej Górze (2007) i ostatnio w Szczecinie w roku 2013. Trwają już przygotowania do XVI Ogólnopolskiego Zjazdu socjologicznego, który odbędzie się w roku 2016 w Gdańsku. Zjazdy Socjologiczne są stale rozrastającą się imprezą. W ostatnim XV Zjeździe w Szczecinie odbyły się cztery sesje plenarne, cztery sesje półplenarne (sympozja) oraz blisko setka grup tematycznych. Wygłoszona na nim ponad 600 referatów, a do udziału zgłosiło się ponad 850 uczestników.

Liczba już odbytych i utrzymywany cykliczny charakter zjazdów socjologicznych świadczą o sile naszej dyscypliny w Polsce i potencjale organizacyjnym Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Dla porównania środowisko politologów zorganizowało dotychczas dwa Kongresy Politologii, natomiast środowisko antropologów organizuje w roku 2013 swój pierwszy Kongres. Co więcej, zjazdy socjologiczne organizowane są przede wszystkim przez Polskie Towarzystwo

Socjologiczne oraz uczelnie w mieście, w którym się odbywają. Poprzednio wymienione kongresy innych dyscyplin organizowane są przez szersze grono partnerów, przede wszystkim odpowiednie komitety Polskiej Akademii Nauk.

Zjazdy socjologiczne są nie tylko wydarzeniem naukowym o wysokiej randze. Ich celem jest również integracja środowiska socjologicznego w Polsce – umożliwiając zawieranie przyjaźni jak i współpracy naukowej między przedstawicielami różnych ośrodków. Jak podkreślał Antoni Sułek „powierzenie ośrodkowi organizacji zjazdu potwierdzało jego rangę naukową. Zjazdy stanowiły okazję do zaprezentowania dorobku kolejnych ośrodków i dawały im silne impulsy do rozwoju” (Sułek 2011a: 151).

Plonem zjazdów socjologicznych są również liczne publikacje: tomy pozjazdowe, monografie zbiorowe podsumowujące poszczególne sesje, numery tematyczne czasopism. Polskie Towarzystwo Socjologiczne dzięki środkom zebranych z opłat zjazdowych oraz pośrednicząc w pozyskaniu dotacji z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego współfinansuje ich wydanie. Najbardziej prestiżowy charakter dla środowiska socjologicznego mają tomy pozjazdowe. Zazwyczaj ich tytuły pochodzą od haseł pod jakimi obradował dany zjazd. Po zjeździe toruńskim ukazał się tom pod tytułem „Przełom i wyzwanie” (Sułek, Winclawski 1991), po zjeździe lubelskim dwutomowa publikacja „Ludzie i instytucje” (Sułek, Styk 1995), po zjeździe katowickim „Śląsk – Polska – Europa” (Sułek, Szczepański 1998), po zjeździe rzeszowskim „Los i wybór” (Kojder, Sowa 2003), po zjeździe poznańskim „Kręgi integracji rodzaje tożsamości. Polska, Europa, świat” (Wesołowski, Włodarek 2005), po zjeździe zielonogórskim „Co nas łączy? Co nas dzieli?” (Mucha, Narkiewicz-Niedbalec, Zielińska 2008), po zjeździe krakowskim „Co dzieje się ze społeczeństwem?” (Flis, Frysztacki, Skąpska, Polak 2011). W tej chwili nie jest możliwe oszacowanie plonu wydawniczego zjazdu, który odbył się w 2013 r. w Szczecinie, ale po poprzednim zjeździe w Krakowie ukazało się około 40 publikacji powiązanych z obradami.

Polskie Towarzystwo Socjologiczne jako wydawca

Polskie Towarzystwo Socjologiczne jest wydawcą anglojęzycznego czasopisma naukowego „Polish Sociological Review”, które ukazuje się od 1961 roku (początkowo pod nazwą „The Polish Sociological Bulletin”). Kwartalnik ten jest w tej chwili cieszącym się największą renomą czasopismem z zakresu nauk społecznych wydawanym w Polsce po angielsku. Dzięki spełnianym najwyższym standardom edytorskim, regularności wydawniczej i wysokiemu poziomowi artykułów „Polish Sociological Review” jest, uwzględniony na liście Institute for Scientific Information (tak zwana „lista filadelfijska”). Świadczy to reputacji

pisma, spływa do niego obecnie bardzo wiele manuskryptów od autorów pracujących w zagranicznych ośrodkach naukowych. W okresie przed 1989 r. rolę „Polish Sociological Review” było prezentowanie oryginalnych osiągnięć polskiej socjologii publiczności światowej. Obecnie taki profil działalności pisma nie jest już potrzebny. Jest ono po prostu czasopismem naukowym otwartym na publikowanie artykułów z szeroko pojętej socjologii, umożliwiającym ogłaszanie wyników badań oraz prezentowanie koncepcji teoretycznych. „Polish Sociological Review” jest czasopismem szeroko dostępnym nie tylko dzięki tradycyjnej dystrybucji egzemplarzy papierowych, ale również dzięki obecności w wielu prestiżowych bazach pełnotekstowych.

Do końca 2013 r. w formie papierowej ukazuje się *Bieżąca Informacja Bibliograficzna oraz Informacja Bieżąca* (IB). IB jest czasopismem od ponad 20 lat przygotowywanym społecznie przez członków PTS (Janicka 2003). Obecnie czasopismo kierowane przez Pawła Załęckiego prezentuje na swoich łamach treści związane z aktywnością naukową, dydaktyczną, popularyzatorską i inną członków towarzystwa. Szczególnie ważne miejsce w życiu naukowym towarzystwa odgrywa *Bieżąca Informacja Bibliograficzna* (BIB) przygotowywana przez Różę Sułek, w której znajdują się informacje o nowościach wydawniczych z zakresu socjologii. Niestety, w związku z tym, że PTS przestał otrzymywać dofinansowanie na wydawanie *Informacji Bieżącej* i *Bieżącej Informacji Bibliograficznej*, podjęto decyzję o przejściu z formy papierowej na elektroniczną obu wydawnictw (Rykowski 2013).

Natomiast dość dynamicznie rozwija się strona internetowa PTS oraz informacje przekazywane drogą mailową w postaci zwartego biuletynu redagowanego przez Katarzynę Wyrzykowską oraz informacje przesyłane *ad hoc* o bieżących konferencjach naukowych i życiu towarzystwa. Pod adresem www.pts.org.pl zainteresowani mogą się zapoznać ze statutem Towarzystwa, jego historią i aktualnym składem Zarządu, a także z aktualnymi informacjami o wydarzeniach organizowanych lub współorganizowanych przez PTS (Janicka 2004). Strona PTS dostępna jest nie tylko po polsku, ale i po angielsku, a obok niej działa strona www.polish-sociological-review.eu (Rykowski 2012). Strona internetowa jest doskonałą formą komunikacji także dla Oddziałów i Sekcji PTS, które posiadają tam własne zakładki.

Poza stroną internetową rozwijana jest również aktywność za pośrednictwem takich mediów, jak facebook. Strony na facebooku poszczególnych oddziałów terenowych i sekcji PTS służą szybkiemu przekazywaniu informacji interesujących dla środowiska socjologicznego (o nowych publikacjach, konferencjach etc.) jak również przyczyniają się do jego integracji. To rzeczywistość wykreowana w Internecie przenosi się na część dyskusji.

Działalność badawcza i grantowa

Innym przejawem aktywności Towarzystwa jest udział w projektach badawczych. W ciągu ostatnich lat Polskiemu Towarzystwu Socjologicznemu powierzono realizację różnorodnych procesów badawczych krajowych i międzynarodowych. Sporą część stanowiły projekty realizowane we współpracy z partnerami akademickimi oraz szeroko rozumianymi instytucjami publicznymi. Za przykład międzynarodowej współpracy badawczej w ramach europejskiego konsorcjum może posłużyć projekt dotyczący problematyki wykluczenia społecznego młodych bezrobotnych pt. YOUNEX. Agendą odpowiedzialną w towarzystwie za realizację projektów badawczych był do br. Zakład Badań Naukowych (ZBN), cieszący się uznaniem nie tylko w środowisku akademickim. Koncentracja na rynku badań społecznych postępująca w ostatnich latach doprowadziła jednak do sytuacji, w których tak niewielkie podmioty nie są w stanie sprostać konkurencji i uzyskiwać zleceń zapewniające rentowność. Zarząd Główny z zalem musiał tego typu działalność zawiesić, choć PTS był jednym z niewielu towarzystw naukowych, które już w latach osiemdziesiątych zdobyło względną niezależność finansową dzięki realizacji badań na zlecenie, którą z powodzeniem zapoczątkował i kierował wówczas Jan Kolbowski.

Współpraca zagraniczna

W zakresie współpracy zagranicznej działania Zarządu dotyczą głównie obecności przedstawicieli polskiej socjologii w pracach Międzynarodowego Stowarzyszenia Socjologicznego (ISA) oraz Europejskiego Stowarzyszenia Socjologicznego (ESA) (Janicka 2003). Stanisław Osowski, Jan Szczepański oraz Magdalena Sokołowska w latach 60. i 70. pełnili jedno z najważniejszych stanowisk w ISA, zaś w latach 1988–2006 Piotr Sztompka (na początku jako wiceprzewodniczący, a następnie przewodniczący). Współpraca ta jest zaawansowana, a w 2007 roku, władze ISA zwróciły się do przewodniczącego PTS z pytaniem o możliwość zorganizowania w Polsce w 2014 lub 2018 roku Światowego Kongresu ISA (Janicka 2008). Przedstawiciele PTS uczestniczyli też w ostatnich latach w zebraniach Rady Towarzystw Narodowych oraz Zgromadzeniu Rad (łączyjących towarzystwa narodowe i komitety badawcze) i brali udział w wyborach Przewodniczącego ISA (Janicka 2003). We wrześniu 2013 r. przedstawiciel Zarządu Głównego PTS – Krzysztof T. Konecki – został wybrany do Executive Committee of ESA (Komitetu Wykonawczego Europejskiego Towarzystwa Socjologicznego).

Podsumowanie

Jak zauważyła Krystyna Janicka jedną z najważniejszych cech Towarzystwa jest i nieustannie pozostaje współdziałanie socjologów różnych roczników oraz kooperacja oddziałów regionalnych ze środowiskami akademickimi i pozaakademickimi. Innym ważnym celem działalności organizacji jest utrzymywanie i pobudzanie stałej aktywności badawczej, konferencyjnej i publikacyjnej (Janicka 2004). Nowe czasy przynoszą jednak nowe, nieoczekiwane wyzwania i problemy, przed którymi stanęło środowisko polskich socjologów. To m.in. wynikająca z niżu demograficznego perspektywa zwolnień na uczelniach i postępujące cięcia w finansowaniu szkolnictwa wyższego. Dlatego już w ubiegłym roku sygnalizowano konieczność rozszerzenia formuły działalności PTS i poza tradycyjnymi funkcjami, przyjęcia na siebie także roli organizacji środowiskowej, reprezentującej interesy socjologów jako grupy zawodowej (Rykowski 2013).

Jak widać działalność PTS była i jest bardzo różnorodna. Na tym wydaje się polegać specyfika naszego Towarzystwa. Podejmowało się ono, gdy wymagała tego sytuacja historyczna, ról wykraczających poza zadania towarzystwa naukowego, by służyć środowisku socjologicznemu lub umożliwić jego służbę publiczną. O ile socjologowie często są badaczami społeczeństwa obywatelskiego, to ich Towarzystwo jest jego aktywnym i ważnym aktorem.

Bibliografia

- Flis M., Frysztacki K., Skąpska G., Polak P., (red.), *Co dzieje się ze społeczeństwem?* Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011.
- Janicka K., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego za okres marzec 2002 – marzec 2003*, (maszynopis) Warszawa 2003.
- Janicka K., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego za okres marzec 2003 – marzec 2004*, (maszynopis) Warszawa 2004.
- Janicka K., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego za okres marzec 2004 – marzec 2005*, (maszynopis) Warszawa 2005.
- Janicka K., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego za okres marzec 2005 – marzec 2006*, (maszynopis) Warszawa 2006.
- Janicka K., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego za okres marzec 2007 – marzec 2008*, (maszynopis) Warszawa 2008.
- Janicka K., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego za okres marzec 2008 – marzec 2009*, (maszynopis) Warszawa 2009.
- Kojder A., Sowa K., (red.), *Los i wybór: Dziedzictwo i perspektywy społeczeństwa polskiego: Pamiętnik XI Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego Rzeszów – Tyczyn, 20–23 września 2000 r.*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2003.

- Kraśko N., *Instytucjonalizacja socjologii w Polsce 1920–1970*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Kraśko N., *Instytucjonalizacja socjologii w Polsce 1970–2000*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010.
- Kuczyński W., *Po wielkim skoku*, TKN Nowa, PWE, Poltext, Warszawa 1979, 1981, 2012.
- Łodziński S., *Sprawozdanie finansowe Zarządu Głównego PTS za 2006 rok* (maszynopis), Warszawa 2007.
- Mucha J., Narkiewicz-Niedbałec E., Zielińska, M., (red.). *Co nas łączy? Co nas dzieli?*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2008.
- Nowak S., (oprac.), PTS Zarząd Główny. *Spoleczeństwo polskie drugiej połowy lat osiemdziesiątych. Próba diagnozy stanu świadomości społecznej*. PTS VII Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny, pod red. E. Wnuk-Lipińskiego, (materiały do użytku wewnętrznego), Warszawa 1987.
- Rykowski Z., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego*, (maszynopis), Warszawa 2012.
- Rykowski Z., *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego*, (maszynopis), Warszawa 2013.
- Sulek A., Winclawski W., (red.). 1991. *Przełom i wyzwanie: Pamiętnik VIII Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego Toruń, 19–22 września 1990*. Warszawa, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Sulek A., Styk J., (red.) *Ludzi i instytucje: Stawanie się ładu społecznego: Pamiętnik IX Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego Lublin, 27–30 1994*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1995.
- Sulek A., Szczepański M.S., (red.). *Śląsk – Polska – Europa: Zmieniające się społeczeństwo w perspektywie lokalnej i globalnej*, Księga X Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1998.
- Sulek A., *Wielorakie i zmieniające się funkcje Polskiego Towarzystwa Socjologicznego*. w: *Obrazy z życia socjologii w Polsce*, Antoni Sulek, Oficyna Naukowa, Warszawa 2011a, s. 142–164.
- Sulek A., *Walka o wolność publikacji wyników sondaży wyborczych w Polsce*. w: *Obrazy z życia socjologii w Polsce*, Antoni Sulek, Oficyna Naukowa, Warszawa:2011b. s. 298–326.
- Tarkowski J., *Nauki polityczne a socjologia: odmienne reakcje na kryzys*. w: *Socjologia świata polityki*, red. P. Marciniak, E. Tarkowska, t. 1, ISP PAN, Warszawa 1994, s. 67–84.
- Wesołowski W., Włodarek J., (red.) *Kręgi integracji rodzaje tożsamości. Polska, Europa, świat*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005.